

TIETOPAKETTI TYÖNANTAJALLE

Sisällys

Näkövammaisen työntekijänä	2
Mitä kohtuulliset mukautukset tarkoittavat?	2
Työolosuhteiden mukauttaminen käytännössä	3
Työn / työtehtävien organisointi	3
Työajan mukautukset	3
Työympäristön mukautukset	4
Apuvälineet, käytönohjaus ja esteettömyys	5
Työmatkojen järjestäminen	5
Työn joustava ja toimiva organisointi	5
Tukea lakisääteisiin työn mukautusratkaisuihin ja työssä jatkamiseen	6
TE-palvelujen tuki sekä työeläkelaitosten ja Kelan järjestämät ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteet	8
Työterveyshuolto työnantajan tukena	9

Näkövammaisen työntekijänä

Näkövammaisia henkilöitä työskentelee kaikilla aloilla ja monenlaisissa työtehtävissä sekä työsuhteessa että yrittäjinä. Näkövammaisten työllisyysaste on koko väestön työllisyysastetta alhaisempi. Vuonna 2015 prosentit olivat näkövammaisilla 40 % ja koko väestöllä 68 %.

Näkövammaiset henkilöt ovat useimmiten täysin työkykyisiä. Heitä koulutetaan monille eri aloille ja heissä on monenlaisia osaajia. Kuka tahansa voi myös näkövammautua työuransa aikana, jolloin on mietittävä ratkaisuja, kuinka säilyttää työkykyisyys.

Näkövammaiset työntekijät ja heidän työnantajansa saavat maksutonta neuvontaa ja ohjausta Näkövammaisten liiton Työelämäpalveluista. Yksilölliset välttämättömät työympäristön mukautusratkaisut ja työtehtäväjärjestelyt voidaan toteuttaa yhteistyössä työnantajan ja työterveyshuollon kanssa siten, että työn tekeminen on mahdollista ja mahdollisimman vähän kuormittavaa.

Mitä kohtuulliset mukautukset tarkoittavat?

Mukautusratkaisuilla mahdollistetaan vammaisten työntekijöiden yhdenvertaisuuden toteutuminen, kuten työoloihin, työn organisointiin ja työmenetelmiin tehtävät muutokset. Mukautusten tarvetta arvioidaan tapauskohtaisesti ja vammaisen henkilön yksilöllisestä tarpeesta käsin, esimerkiksi yhteistyössä työterveyshuollon ja Näkövammaisten liiton työllisyysneuvojan kanssa.

Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon työnantajan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Työolosuhteiden mukauttaminen käytännössä

Mukauttaminen tarkoittaa erilaisia järjestelyjä, jotta työn tekeminen on mahdollista ja mahdollisimman vähän kuormittavaa.

Työn / työtehtävien organisointi

Työtehtävät kartoitetaan ja niistä kootaan ammattitaitoon, kokemukseen ja työntekijän tai yrittäjän yksilölliseen tilanteeseen soveltuva kokonaistyönkuva.

Esimerkiksi perinnöllistä verkkokalvorappeumaa sairastava sairaanhoitaja siirtyy hoitotehtävistä vastaamaan potilaiden kotiutuksista.

Työajan mukautukset

Työntekijä tai yrittäjä voi siirtyä osa-aikaiseen työhön, ja työnkuva järjestetään sen mukaiseksi. Osatyökyvyttömyyseläkettä voidaan hakea korvaamaan osa-aikaisuudesta johtuvaa palkan alenemaa.

Esimerkiksi toimistosihteerin työnkuvasta jäävät pois erityistä numerotarkkuutta vaativat työtehtävät ja vaihtuvissa ympäristöissä

tapahtuvat tilaisuuksien järjestämiset. Hän jatkaa osa-aikaisessa työssä muutoin entisissä tehtävissä.

Työympäristön mukautukset

Näkövammaisen henkilön työympäristön kannalta avainsanoja ovat säädettävyyden ja muunneltavuuden. Työympäristö on usein toimiva silloin, kun valaistusta, pöytätasoa ja työpisteiden kalusteita voi yksilöllisesti ja tilanteen mukaan säätää ja muuttaa.

Esimerkiksi asiantuntijatehtävissä työskentelevän häikäisystä kärsivän heikkonäköisen työntekijän työhuoneeseen toteutettiin säädettävä, epäsuora valaistus. Valkoiset pöytäpinnat korvattiin puupintaisilla ja valkoiset seinät maalattiin pehmeämmällä sävyllä. Lisäksi ikkunoihin asennettiin sälekaihtimet ja tietokoneeseen näytönvarsi, jonka avulla näytön voi siirtää sopivalle etäisyydelle.

Työympäristössä olennaista on se, ettei näkövammaiselle työntekijälle tai yrittäjälle esimerkiksi näkökenttäpuutosten vuoksi syntyisi vaaratilanteita eikä hän joutuisi jatkuvasti olemaan varuillaan mahdollisten eteen tulevien esteiden, puoliavoimien ovien tai hämärien käytävien vuoksi. Omassa työpisteessä on tärkeää voida luottaa siihen, että tavarat pysyvät omilla paikoillaan. Turhilta jännitteiltä ja ikäviltäkin tilanteilta vältytään, kun lähimmät työkaverit tietävät näkövammaisen työkaverinsa näkötilanteen ja osaavat huomioida sen.

Apuvälineet, käytönohjaus ja esteettömyys

Näkö- ja työtilanteen kannalta toimivimmat apuvälineratkaisut löytyvät yksilöllisessä apuvälinekartoituksessa. Kartoituksen perusteella tehdyn suosituksen perusteella Kela myöntää työn ja opiskelun kannalta välttämättömät, teknisesti vaativat ja kalliit apuvälineet ammatillisena kuntoutuksena.

Olennaista työn sujuvuuden kannalta on työntekijän osaaminen apuvälineitä hyödynnettäessä. Kela myöntää apuvälineitä myöntäessään myös käytönohjausta. Sitä kannattaa hakea aina, kun käyttöön otetaan uusi ohjelma tai työtavat muuttuvat niin, että apuvälineiden yhteensopivuudessa voi tulla muutoksia.

Työmatkojen järjestäminen

Kunnan tulee järjestää työmatkoille kohtuulliset kuljetuspalvelut, mikäli työmatkojen kulkeminen julkisilla liikennevälineillä ilman kohtuuttomia vaikeuksia ei onnistu. Mikäli työmatka on erityisen kuormittava, voidaan myös sopia etätyöstä.

Työn joustava ja toimiva organisointi

Työn toimivan organisoinnin kannalta on olennaista, että henkilön toimintakyky ja ammattitaito vastaavat toisiaan. Ammattitaidon ylläpitämisellä ja sen päivittämisellä on suuri vaikutus työkykyyn ja kuormittumisen minimointiin. Kela ja työeläkelaitokset kustantavat

ammattillisena kuntoutuksena täydentävää ja uudelleen koulutusta, mikä auttaa jatkamaan ja jaksamaan työssä.

Työsuhteisilla ja yrittäjillä on mahdollisuus henkilökohtaisen avustajan käyttöön työssä vammaispalvelulain mukaisena palveluna. Henkilökohtaisen avustajan käyttö voi parhaimmillaan vähentää huomattavasti työn kuormitusta. Esimerkiksi työssä, johon kuuluu työmatkoja sekä liikkumista vieraisissa ympäristöissä ja runsaasti sosiaalisia tilanteita, henkilökohtaisen avustajan käyttö auttaa keskittymään itse työhön sen sijaan, että joutuisi keskittymään ympäristön hahmottamiseen.

Työn ja työympäristöjen mukauttamisratkaisut ovat yksilöllisiä, ja on tärkeää, että niiden suunnittelua ohjaa näkövammaisen henkilö itse. Työntekijän tai yrittäjän tietoisuus mukauttamisratkaisuista sekä niistä kertominen esimerkiksi työkykyneuvottelussa mahdollistaa niiden hyödyntämisen työpaikalla.

Tukea lakisääteisiin työn mukautusratkaisuihin ja työssä jatkamiseen

Työhön liittyvien mukautusten, järjestelyjen ja työkykyä parantavien toimien taustalla on lainsäädäntö. Vammaisten työmahdollisuuksia edistää kesäkuussa 2016 Suomessa voimaan tullut YK:n vammaisten oikeuksien yleissopimus, joka kieltää vammaisten syrjinnän yhteiskunnassa.

Sopimus sisältää maininnan muun muassa vammaisten mahdollisuuksista työntekoon. Yleissopimuksen mukaisesti työntekoon liittyvien järjestelmien

ylläpitäjä voidaan velvoittaa tekemään kohtuulliseksi katsottavia mukautuksia, jotta esimerkiksi näkövammaiset voivat käyttää kyseisiä järjestelmiä tasavertaisesti muiden kansalaisten kanssa.

Yhdenvertaisuuslain 15§:n mukaan työnantajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammainen henkilö voi yhdenvertaisesti työskennellä, suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

Kohtuulliset mukautukset ovat eri asia kuin varsinaiset esteettömyystoimenpiteet, jotka ovat konkreettisesti tilanteessa kutakin henkilöä varten tehtäviä yksilöllisiä toimenpiteitä.

Kaikkiin näihin ratkaisuihin työnantaja saa neuvontaa ja taloudellista tukea. Useimmat ratkaisut, kuten tietotekniset apuvälineet, näkövammaisen henkilö hakee itse, eikä niistä tule työnantajalle kustannuksia.

TE-palvelujen tuki sekä työeläkelaitosten ja Kelan järjestämät ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteet

Joskus ratkaisut, kuten töiden järjestelyt tai työolosuhteiden mukautukset, löytyvät ja käynnistyvät Kelan maksaman ammatillisen kuntoutus selvityksen jälkeen.

Työtehtäväjärjestelyissä tai uusiin työtehtäviin siirryttäessä voi olla tarpeen joko Kelan tai työeläkelaitoksen kustantama työkokeilu. Jos tarvitaan täydentävää tai uudelleen koulutusta uusiin työtehtäviin siirtymistä tai ammatinvaihtoa varten, koulutuksen kustannukset ja koulutuksen aikaisen toimeentulon maksaa tavallisesti työeläkelaitos (työelämässä vakiintuneesti olevat) tai Kela (nuoret tai työttömät) kuntoutusrahana.

Työ- ja elinkeinotoimisto voi tukea työnantajaa sekä näkövammaisen työntekijän rekrytointivaiheessa että työolosuhteiden järjestelytuenä näkövammaisen työntekijän työssä jatkamisen mahdollistamiseksi.

Työvälineiden hankintaan tai työpaikan muutostöihin voi saada tukea enintään 4 000 euroa henkilöä kohden. Palkattava työntekijä voi vammansa tai sairautensa takia tarvita työtehtävissä myös apua, jolloin toisen työntekijän antamasta avusta voi saada korvausta enintään 20 työtuntia kuukaudessa enintään 18 kuukauden ajan. Tukea maksetaan kuukausittain jälkikäteen 20 euroa tunnilta toteutuneiden työtuntien perusteella.

Työterveyshuolto työnantajan tukena

Työterveyshuoltolain 12§ 5. momentin mukaan työterveyshuoltoon kuuluu vajaakuntoisen työntekijän työssä selviytymisen seuranta ja työkyvyn edistäminen työntekijän terveydelliset edellytykset huomioon ottaen, kuntoutusta koskeva neuvonta ja hoitoon tai lääkinnälliseen tai ammatilliseen kuntoutukseen ohjaaminen. Toimivat ja saavutettavat työterveyshuollon palvelut ovat työssä jatkamisen ja työhyvinvoinnin kannalta olennainen tekijä.

Työterveysneuvottelu on tärkeä osa työkykyä tukevaa prosessia, ja usein sen kautta päästään suunnittelemaan näkövammaisen työntekijän sujuvaa työskentelyä. Näkövammaisten liiton Työelämäpalvelujen työntekijä voi osallistua neuvotteluun näkövammaisuuden erityisratkaisujen asiantuntijana ja ohjata käytännön toteutuksessa.

Hän toimii koordinaattorina, joka huolehtii siitä, että sekä näkövammaisella työntekijällä että työnantajalla ja työterveyshuollolla on tiedossaan kaikki mahdollisiin mukautusratkaisuihin ja ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteisiin tarvittava tieto taloudelliset tukimuodot mukaan lukien.

[Lisätietoa työterveysneuvottelusta Työterveyslaitoksen sivuilta](#)

[Lisätietoa yhdenvertaisesta rekrytoinnista työsuojeluhallinnon verkkopalvelussa](#)

Esimerkkejä ratkaisuista työpaikoilla:

[Leipomon muutokset auttoivat jatkamaan töissä \(linkki artikkeliin Vatesin verkkosivuilla\)](#)

[Oma aktiivisuus auttaa pysymään töissä \(Näkövammaisten Airut 5/2018\)](#)